

Kuidas kaitsta oma intellektuaalomandit Hiinas ja Kagu-Aasias

Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike on hiljuti teinud edusamme viimaks oma intellektuaalomandit puudutavad seadused kooskõlla rahvusvaheliste standartitega. Sellegipoolest on nii Hiinas kui ka enamikes Kagu-Aasia riikides endiselt probleeme kaubamärgi vargusega, võltsimisega ja muude intellektuaalomandit puudutavate rikkumistega. Selles artiklis keskendume peamistele elementaarsetele nõuannetele, mida Euroopa ja ka Eesti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted võiksid silmas pidada, et kaitsta oma intellektuaalomandit Hiinas ja Kagu-Aasias.

Intellektuaalomandi õigused on territoriaalsed – registreerige need

On oluline märkida, et intellektuaalomandi õigused on territoriaalsed nii Hiinas kui ka kõikides Kagu-Aasia riikides, mis tähendab, et oma intellektuaalomandit on võimalik neis riikides kaitsta vaid siis, kui vastavad intellektuaalomandi õigused on registreeritud vastavates riikides. Väikestel ja kesmise suurusega firmadel tekib tihti küsimus, et millal tuleks oma intellektuaalomandi õigused, nagu näiteks kaubamärgi-, disaini- ja autoriõigused, registreerida. Õige vastus on, et oma intellektuaalomandi õigused tuleks registreerida niipea kui võimalik, isegi enne kui ettevõtte tegelikult alustab oma tegevust vastaval turul, kuna antud õiguste registreerimine võib võtta aega. Õigeaegne ettevalmistus garanteerib paremad väljavaated intellektuaalomandi kaitsele ja sellega ka ettevõtte edule.

Õiguse kaubamärgi kasutamiseks saab see, kes selle esimesena registreerib

Eesti ettevõtetel tasub silmas pidada, et Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike kasutab niinimetatud *first-to-file* kaubamärgi registreerimise süsteemi ehk siis kaubamärki saab kasutada ja kaitsta see ettevõtte, kes oma kaubamärgi esimesena patenteerib, hoolimata sellest, kes antud kaubamärki esimesena kasutas. Kuigi Singapur ja Malaisia võimaldavad mõningast kaubamärgi kaitset ka neile kaubamärkidele, mis ei ole registreeritud, tasub siiski oma kaubamärki registreerida seal, kus seda plaanitakse kasutada. Väga tihti juhtub, et Euroopa ettevõtte siseneb Aasia turule kaubamärki patenteerimata ning seejärel registreerib mõni pahatahtlik Aasia ettevõtte Euroopa ettevõtte kaubamärgi enda ettevõtte alla, saades kasu Euroopa ettevõtte kaubamärgist. Sellist tegevust nimetatakse kaubamärgi pahatahtlikuks registreerimiseks (*bad faith registration*) või ka kaubamärgi kaaperdamiseks. Kuna Euroopa ettevõttel ei ole oma kaubamärgile vastavas Aasia riigis enam õigust, siis võib pahatahtlik ettevõtte kaevata Euroopa ettevõtte kohtusse, kuna viimane rikub kuritegeliku ettevõtte legaalselt omandatud kaubamärgiõiguseid. Enamikel juhtudel üritavad kuritegelikud ettevõtted siiski niiviisi omandatud kaubamärki kalli raha eest Euroopa ettevõttele tagasi müüa. Selline pahatahtlik kaubamärgi registreerimine on eriti levinud Hiinas, Indoneesias ja Tais.

Sel puhul on paljud ettevõtted sunnitud oma kaubamärgi tagasi ostma. Hiina IPR SME Kasutajatugi soovib kaubamärgi tagasiostmisel kasutada kohalike juristide abi, kuna viimased suudavad vahel kuritegelikke ettevõtteid hirmutada või nenedega hinna suhtes läbi rääkida. Praktika näitab, et ettevõtted, kes kasutavad kohaliku juristi abi saavad oma kaubamärgi tagasi odavamalt kui need, kes ostavad oma kaubamärgi tagasi kohaliku juristi abita.

Registreeri oma kaubamärk ka kohalikus keeles

Ettevõtted peaksid võtma aega uurimaks välja, kuidas kõlaks nende kaubamärk kõige paremini kohalikus keeles, kuna kaubamärgi registreerimine ladina tähestikus ei laiene automaatselt samale kaubamärgile, mis on kirjutatud teises tähestikus, kohalikus kirjas. Kui ettevõtte ei registreeri oma kaubamärgi kohalikus keeles, kasutades kohalikku tähestikku, siis praktika näitab, et kohalikud tarbijad leiutavad antud kaubamärgile ise kohaliku nime, mis mõnel juhul võib ettevõttele pigem kahju tuua. Näiteks Ralph Lauren'i kaubamärgi tõlkisid Hiina tarbijad Kolmejalgseks Hobuseks.

Kui ettevõtted unustavad oma kaubamärgi registreerida kohalikus keeles või kohalikus kirjas, siis võivad seda teha kuritegelikud ettevõtted ning toota sama toodet põhimõtteliselt sama nime all, tekitades sellega Euroopa ettevõttele kahju. Kagu-Aasias on soovitatav registreerida oma kaubamärk Vietnami, Tai, Laose, Myanmari, Tamili ja Khemeri kohalikus versioonis ja kirjas.

Ka autoriõigused tasub registreerida

Euroopas registreeritud autoriõigused kehtivad automaatselt nii Hiinas kui ka enamikes Kagu-Aasia riikides, kuid lubatud on ka autoriõiguste vabatahtlik registreerimine vastavates riikides. Vabatahtlik registreerimine ei ole enamasti kallis, varieerudes kusagil 30 euro kandis. Autoriõigused tasub aga vabatahtlikult registreerida, kuna enamikes riikides nõuavad ametivõimud kohalikku autoriõiguste tõendit, et hakata menetlema autoriõiguste rikkumise juhtumeid. Autoriõiguste registreerimine võib aidata ka tugevdada teie intellektuaalomandi portfoliо kaitse jõustamist. Näiteks võib firma kaitsta oma logo kaubamärgi ja/või autoriõiguste abil ning ühtlasi saab innovaatilist pakendit kaitsta nii disaini kui autoriõiguste registreerimisega. Ettevõtted, kes soovivad rohkem teada, kuidas kõige paremini oma intellektuaalomandit kaitsta nii Hiinas kui ka Kagu-Aasias, on teretulnud esitama oma küsimusi Hiina IPR SME Kasutajatoele (question@china-iprhelpdesk.eu) ja Kagu-Aasia IPR SME Kasutajatoele (question@southeastasia-iprhelpdesk.eu).

Tavaliselt peavad Euroopa ettevõtted, kes soovivad registreerida oma autoriõigused Hiinas ja Kagu-Aasias kasutama kohaliku agendi abi, kui nad ei ole vastavate riikide residentid.

Konfidentsiaalsuslepingud on esmatähtsad kaitsmaks ärisaladusi

Kuidas kõige paremini kaitsta oma tehnoloogilisi lahendusi Hiinas ja Kagu-Aasias? Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike tagab seadustega ärisaladuste kaitse ning tavaliselt võimaldavad seadused ka nõuda kompensatsiooni, kui ärisaladuseid on ettevõtte loata avaldatud. Sellegipoolest tasub ettevõtetel meeles pidada, et Hiina ja enamik Kagu-Aasia riikide ametivõime nõuab kindlat tõendit selle kohta, et kolmandad isikud, kes informatsiooni lekitasid, olid teadlikud, et antud informatsioon oli ärisaladus. Konfidentsiaalsuslepingud aitavad kõige paremini tõendada, et kolmandad isikud olid teadlikud, et antud informatsioon oli ärisaladus. Konfidentsiaalsuslepingud aitavad ka ettevõttel säilitada intellektuaalomandi õiguseid ettevõtte töötajate loodud uuenduste ja *know-how* üle.

Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike tagavad ärisaladuste kaitse niikaua, kuni ettevõtte suudab ärisaladusi salajas hoida. Siiski tasub meeles pidada, et kuigi Tai tagab ärisaladustele automaatse kaitse, siis tasub oma ärisaladused ikkagi Tai Intellektuaalomandi osakonnas registreerida, sest registreering on õiguslike vaidluste aluseks.

Leiutiste patenteerimisel kehtivad *first-to-file* ja absoluutse uudsuse nõuded

Euroopas patenteeritud leiutised ei ole automaatselt patendiga kaitstud ei Hiinas ega enamikes Kagu-Aasia riikides. Ettevõtted peaksid meeles pidama, et kõik oma leiutised tasub patenteerida kõikides Aasia riikides, kuhu antud ettevõtte plaanib laieneda, juba varakult enne turule sisenemist. Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike kasutavad absoluutse uudsuse nõuet (leiutist ei ole kusagil maailmas veel patenteeritud) ning *first-to-file* ehk esmase registreeringu õiguse nõuet, mis tähendab, et patendi omanikuks saab see ettevõtte, kes antud leiutise esimesena patenteerib. Seetõttu tasub oma leiutise või uuenduse üksikasju hoida salajas niikaua kui võimalik, kuni patendi õigus on garanteeritud. Euroopa ja Eesti ettevõtetel on soovitatav kasutada Patendi Koostöölepingut (*Patent Cooperation Treaty*), mis võimaldab korraga esitada patendi taotluse kõikides Koostööleppe liikmesriikides. Patendi Koostöölepinguga on ühinenud Hiina ja enamik Kagu-Aasia riike, vaid Myanmar ja Kambodia ei ole antud leppega liitunud.

Jõusta aktiivselt oma õiguseid

Uutele turgudele sisenedes peaksid Euroopa ja Eesti väikese ja keskmise suurusega ettevõtted meeles pidama, et intellektuaalomandiõiguste kaitse eeldab ka valmidust oma õigusi realselt jõustada. Seetõttu kui ettevõtte soovib olla uutel turgudel edukas, tuleb tal juba varakult arvestada intellektuaalomandi jõustamise kuludega. Rikkumiste tuvastamiseks tuleb jälgida turgusid, ning rikkumiste korral peaks oma õigusi aktiivselt kaitsma. Kui ettevõttel õnnestub luua aktiivse kohtusse kaebaja staatus, siis on tõenäoline, et kuritegelikud ettevõtted julgevad aina vähem selle ettevõtte õigusi rikkuda ning valivad pigem kergema saagi. Paraku tuleb nentida, et selline strateegia on küllaliski kulukas.

Reeglina on parimaks intellektuaalomandi kaitseks väga hea kaitsestrateegia, kuna nii Hiinas kui ka enamikes Kagu-Aasia riikides on seaduste jõustamine siiski veel lapsekingades. Nii Hiinas kui ka Kagu-Aasias on oma intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks mitmeid võimalusi, ning kohtutee ei pruugi alati olla kõige efektiivsem või soodsam. Hiinas näiteks tasub kaaluda administratiivmeetmete eelistamist kriminaal- või tsiviilkohtu menetlusele. Hiinas tegelevad administratiivmeetmetega spetsiaalsed asutused, ning administratiivmeetmed on reeglina kiiremad, odavamad ja efektiivsemad. Administratiivmenetluste käigus konfiskeerivad vastavad ametivõimud kauba, mis on vastuolus Euroopa ettevõtte intellektuaalomandi õigustega, kuid antud ametivõimudel ei ole õigust nõuda kompensatsioonimakseid. Kagu-Aasia riikides, nagu Tai ja Malaisia, on aga mõistlikum kasutada hoopis kriminaalkohtu menetlust, kuna tsiviilmenetlused on aega ja raha nõudvad ning pealegi ei ole kompensatsioonitasud just kuigi suured. Kriminaalmenetlus aga tagab kiire võltstoodangu konfiskeerimise ja võltsija peatamise. Hiina ja Kagu-Aasia IPR SME Kasutajatugi soovitab kasutada kohalike juristide abi väljatöötamiseks kõige paremat strateegiat, kuidas teatud olukorras oma intellektuaalomandit kaitsta.

Ettevõteted peaksid aga silmas pidama, et ükskõik missuguse intellektuaalomandi jõustamise tee nad ka ei valiks, alati tuleb valmis olla kogumaks tõendeid rikkumiste kohta, tõestamaks, et nad on vastavate õiguste omanikud ning aktiivseks, ning tihti aeganõudvaks, koostööks vastavate ametivõimudega. Intellektuaalomandi õiguste registreerimine Hiinas ja Kagu-Aasia riikides on seega äärmiselt tähtis.

The China and South-East Asia IPR SME Helpdesks are European Union co-funded projects that provide European SMEs with free, practical, business advice relating to IPR in China (including Hong Kong, Macao and Taiwan) and South-East Asia. To learn about any aspect of intellectual property rights in in China or South-East Asia, including protecting your copyrights in the creative sector, visit our online portal at <http://www.ipr-hub.eu/>. For free expert advice on China and South-East Asia IPR for your business, e-mail your questions to: question@china-iprhelpdesk.eu and question@southeastasia-iprhelpdesk.eu. You will receive a reply from one of the Helpdesk experts within three working days.